

אלקס, אלחנן (1879-1944)

(Elchanan Elkes). רופא ויושב-ראש ה'אלטסטנראט' ('מועצת הזקנים') בגטו קובנה שבליטה. א' נולד בעיירה קלווריה (Kalvaria) הסמוכה לגבול גרמניה. קיבל חינוך מסורתי יהודי ועברי, בהיותו צעיר עבר ללמוד בקובנה וסיים לימודי רפואה בקניגסברג (Königsberg) שבגרמניה (היום: קלינינגרד, בברית-המועצות). שבע שנים עבד כרופא בעיירה ברזינו (Berezino) שבבילורוסיה. במלחמת-העולם הראשונה היה קצין רפואה בצבא הרוסי וזכה באותות הצטיינות. מתחילת שנות ה-20 היה א' מנהל המחלקה הפנימית בבית-החולים היהודי 'ביקור חולים' בקובנה, התפרסם כאחד מטובי הרופאים בליטה, ובין חוליו היו ראשי המדינה ואנשי הסגל הדיפלומטי.

א' היה ציוני, מעורב בחיי התרבות היהודיים וקרוב לחברי 'החלוץ'. בעת השלטון הסובייטי (1941-1940) השתמש בקשריו כרופאו של נציג מוסקווה בליטה לסייע בהשגת רשיונות יציאה לאלפי פליטים יהודים מפולין שנקלעו לליטה.

ב-24 ביוני 1941 כבשו הגרמנים את קובנה, ואלפי יהודים בעיר נאסרו ונרצחו בידי הכובשים ועוזריהם הליטאים. 30,000 היהודים הנותרים נדרשו לעקור לגטו ולבחור מקרבם נציג שיעמוד בראש ה'אלטסטנראט'. ב-4 באוגוסט 1941 נקראה אסיפת חירום, בהשתתפות 28 אישים מרכזיים מכל שכבות הציבור היהודי בקובנה. באסיפה, האחרונה בהרכב זה בתולדות קהילת קובנה, הוצע א' פה אחד לתפקיד, והוא הסכים לכך בלב כבוד. אותה עת היה בן 62 ובריאותו רופפת.

א' עמד בראש ה'אלטסטנראט' בקובנה מאז כינונו ועד פיזורו. כל מי שבא עמו במגע העיד על רמתו המוסרית המרשימה, מסירותו לעניין היהודי, האומץ וזקיפות הקומה בקשריו עם הממונים הנאצים, פשטות הליכותיו עם אחיו היהודים בגטו ואורח-חיי הצנוע, שבלטו לעומת תופעות השחיתות וההתנשאות בחלק ממנגנון ה'אלטסטנראט'. על כל אלה זכה להוקרה מצד המוני היהודים בגטו. א' גילה יחס חיובי למחתרת האנטי-נאצית בגטו קובנה. הוא נדרש, למרות הסכנה שבדבר, לספק ציוד לחברי 'איכ"ל' – ארגון כללי יהודי לוחם (יידישע אלגעמיינע קאמפס ארגאניזאציע) שיצאו מהגטו ליערות כפרטיזנים, והצהיר ש'כל אפשרות של מרי יש לנצלה, ובפרט כשהמדובר בעניין של כבוד'. עמדתו לא נעלמה מידיעת המנגנון של ה'אלטסטנראט' ולכן נרתמו כמה מאנשיו לסייע ל'איכ"ל'.

בראשית יולי 1944, משהתקרב הצבא האדום לקובנה, ניגשו הנאצים לחסל את הגטו ולהעביר את יושביו לגרמניה. א' שם נפשו בכפו, התייצב בפני הממונה על הגטו, אוברשטורמבנפירר וילהלם גקה, והציע לו לוותר על התוכנית ומעשה זה ייזקף לזכותו. על-אף הסירוב הבוטה הניח גקה לא' לצאת מעל פניו בלא פגע. כעבור כמה ימים חוסל הגטו וא' הועבר עם רבים משרידי תושביו למחנה הריכוז בלנדסברג (Landsberg) שבגרמניה, ושם

מונה א' לאחראי על צריף החולים. כעבור זמן קצר לקה במחלה אנושה וב- 17 באוקטובר 1944 מת.

ב- 19 באוקטובר 1943, בעודו בגטו, כתב א' לשני בניו באנגליה מכתב צוואה בעברית, ובין השאר כתב בו 'באוזני שמעתי את הסימפוניה הנוראה של בכייה, יללה וזעקה של עשרת אלפי איש, זקן ונער ועולל, שקרעה את השמים. אין מי ששמע כזאת בכל הדורות והזמנים. עם רבים מהקדושים רבתי בשעה זו עם יוצרי, ועמם יחד קראתי מתוך לב קרוע: מי כמוך באלמים אדוני!...!'